

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Eidsvoll Verk 30.11.2012

Høringsuttalelse fra Politiets Kriminalitetsforebyggende Forum (PKF) – høring om barn og foreldre (barnelova) mv. for å gi barn bedre beskyttelse mot vold og overgrep

Det vises til høringsbrev av 12.11.2012 med referansenummer 12/6734.

Innledning.

Politiets Kriminalitetsforebyggende Forum ser positivt på at det foregår et arbeid for å bedre barns rettsvern, og vern mot vold og overgrep. Inkludert i voldsbegrepet forstår vi i PKF også psykisk vold, og i overgrepsbegrepet også seksuelle overgrep. PKF har i en årrekke satt fokus på barn- og unge i et kriminalitetsforebyggende perspektiv, og barns oppvekstkår – og trygghet i oppveksten – har stor betydning for om barn- og unge utvikler evne til positive livsvalg eller om de utvikler negativ atferd som igjen kan lede til kriminalitet. Hovedfokus må være at barn skal bli født inn i, og vokse opp i, trygge omgivelser der deres nærmeste voksne gir dem den tryggheten de har rett på.

Politiets Kriminalitetsforebyggende Forum gir uttalelse om «forslag til lovendringer for å gi barn bedre beskyttelse mot vold og overgrep» som et ledd i vårt arbeid om å få flere til arbeide sammen for et tryggere nærmiljø der alle gode krefter bidrar. Det er et selvstendig mål at mest mulig av samfunnets samlede kriminalitetsforebygging settes inn forut for at et straffbart forhold har skjedd, aller helst i et byggende og forebyggende perspektiv – og for politiets del i et kriminalitetsforebyggende perspektiv. Det siste har i de senere årene også blitt et fokus rundt hos kommunale myndigheter en rekke steder, særlig gjennom Det Kriminalitetsforebyggende Råd sin modell for «Samordning av Lokale kriminalitetsforebyggende Tiltak (SLT). Det er i det byggende og forebyggende perspektivet barneloven har sin største hensikt, og innretningen av denne loven vil kunne ha stor betydning for fremtidig kriminalitet både blant barn og voksne.

Når en eller begge foreldrene først er uegnet som omsorgsperson(er) og/eller har foretatt en straffbar handling mot et barn, er det avgjørende at de rette grepene gjøres så tidlig som mulig for at tiltakene skal kunne gi best mulig virkning. Det er også et viktig prinsipp at straffbare handlinger utøvd mot barn blir meldt både til barnevernet og til politiet for at barnets beste, og rettsikkerhet, skal være ivaretatt på en måte som gjør at barnet kommer minst mulig skadelidende ut av situasjonen. Foreldrenes behov må i denne sammenheng komme i andre rekke. Dette er noe som bør være tydelig også i lovmessig sammenheng, og avklart i forhold til taushetsplikten slik at



taushetsplikten ikke er til hinder for å varsle og videre informere politiet når barn er utsatt for straffbare handlinger.

Kommentarer fra Politiets Kriminalitetsforebyggende Forum

Bakgrunn for arbeidet

Barn skal beskyttes mot vold og overgrep slik det ble presisert i barneloven i 2006, og det er positivt at dette føres videre med nye endringer i barneloven i tillegg til at det foreslås endringer i domstolsloven og straffeprosessloven. Politiet vil ofte stå i en mellomstilling i arbeidet med foreldre som utøver vold og overgrep mot barn idet politiet ofte søker å veie både de strafferettslige og forebyggingsmessige forhold i tillegg til barnets beste, mens politiets påtalemyndighet først og fremst vektet de strafferettslige hensyn. Det er derfor positivt at det foreslås endringer i straffeprosessloven, og det kan hende forslagene burde gå enda lengre i forhold til å vekte barnets beste enda mer slik at barnevernsfaglige vurderinger får større betydning for politiets (parallele) arbeid med å etterforske volden og overgrepene barna har blitt utsatt for av den ene eller begge foreldrene. Med uttrykket vold er det viktig at det kommer klart fram at dette også omfatter psykisk vold.

Bostedsforelders rett til å beskytte barnet mot vold og overgrep

Når bostedsforelder er skikket til å ha omsorgen for barnet og det fryktes/mistenkes at samværsforelder (må gjelde det samme der begge foreldrene ennå bor sammen og begge enten utøver eller unnlater å hindre vold og overgrep) utøver vold eller overgrep mot barnet er det viktig at domstolene tidlig tar stilling til foreldreansvar, barnets bosted og eventuelt samvær – om enn i alle fall som en foreløpig avgjørelse. Allerede forut for dette vil politiet kunne gripe inn gjennom at vold og overgrep blir anmeldt og dette blir fulgt opp med straffeprosessuelt besøks/oppholdsforbud for den ene (eller begge) av foreldrene. Dette innebærer at påtalemyndigheten bevisstgjøres viktigheten av at barnets beste må løftes fram som en overordnet grunn til å gjøre tvangsmessige inngrep overfor voksen slik at dette ikke anses som uforholdsmessig. Dette kan både lovreguleres, instruksfestet og gjøres gjennom styring fra Riksadvokaten.

For å avlaste forelderen som mistenker at ens barn utsettes for vold eller overgrep av den andre forelderen (uavhengig av om det er bosteds- eller samværsforelderen) bør kjennskap eller mistanke om slikt i større grad være belagt med varslingsplikt til både barnevern og politiet uten hinder av noens taushetsplikt. Det vil ikke være tilstrekkelig kun å varsle barnevernet idet vold og overgrep mot barn ikke skal tåles av verken barnet eller samfunnet, og derfor må anmeldes. I så måte vil det også være aktuelt å gjøre lovendringer for leger og annet helsepersonell i privat og offentlig virksomhet.

Særlig om forholdet mellom sak etter barneloven og straffesak som er henlagt

Dersom det er opplysninger i en straffesak, både avgjort mot en siktet/tiltalt og henlagte saker, som kan være viktig for å opplyse en sak etter barneloven bør det etter PKF sitt syn være adgang til å utlevere kopi av straffesaken uten hinder av taushetsplikten. Dette bør nedfelles både i barneloven og straffeprosessloven. Det bør ikke overlates til påtalemyndigheten å avgjøre om opplysninger i en

straffesak kan opplyse en sak etter barneloven, men av barnevernet (ledsaget av at de blir partshjelper). Kopi av straffesaken bør således ikke utleveres til en av partene i saken etter barneloven, men til barnevernet. Barnevernet vil ut fra en faglig vurdering kunne beslutte at opplysninger skal gjøres tilgjengelig for partene, noen som innebærer at barnevernet også må ha lovmessig anledning til å holde opplysninger i slike saker borte fra partene dersom barnevernet mener det er vektige grunner for dette.

Barnevernets dobbeltrolle som partshjelper

Når det gjelder barnevernets mulige dobbeltrolle dersom de blir partshjelper i barnelovssaker, vil måtte veies opp av at det til enhver tid må være barnets beste som settes først. I så måte bør barnevernsloven endres slik at dette blir mulig. Dette bør ledsages av endringer i straffeprosessloven slik at politiet får enklere adgang, og eventuelt plikt, til å iverksette tvangsmessige tiltak mot den eller de av foreldrene som mistenkes for utøvelse av vold eller overgrep mot barnet. I denne sammenheng er det viktig at begge lovene sees i sammenheng med barneloven idet det i disse tilfellene ofte vil være avgjørende om og hvordan barnevern, politi (herunder politiets påtalemyndighet) og domstolene samhandler.

Faren ved at barnevernet ved en senere anledning skulle få utfordringer med tillit i forhold til den forelder de har tatt part imot vil kunne forebygges gjennom hvordan barnevernet opptrer. Politiet har lang erfaring i å ha tillitt hos begge parter i konfliktsituasjoner og straffesaker. Politiet er sågar i situasjoner der en den ene dagen pågriper en person og den neste dagen hjelper samme person i å løse en for vedkommende persons annen vanskelig situasjon. Denne erfaringen kan overføres til barnevernet gjennom samarbeid, og er mer en pedagogisk utfordring enn en formell utfordring.

Tap av foreldreansvar og samværsrett

Når en forelder blir siktet/tiltalt/dømmes for vold eller overgrep mot et barn, bør det for det første være utvetydig at barnet skal ha rett til bistandsadvokat betalt av det offentlige uavhengig av graden av vold og overgrep. Bistandsadvokaten vil være en sikkerhetsventil og «vaktperson» overfor både foreldrene, barnevern, politi og domstoler i forhold til å ivareta barnets beste.

Det bør videre implementeres en mulighet både i straffeprosessloven og barnevernsloven slik at tap av foreldreansvar og samværsrett kan tas med som sivilt krav i straffesaker som nevnes. Dette bør i tillegg gjelde ulovlig rusmisbruk når det er snakk om «opptreden som skaper alvorlig frykt for slik atferd». Bostedsforelder må kunne fremme krav om tap av foreldreansvar og samværsrett, og det bør det også vurderes om barnet gjennom sin bistandsadvokat kan gjøre det. Barnets alder vil kunne ha betydning for denne muligheten, men muligheten bør på en eller annen måte være til stede.

En adgang til å fremme et slikt sivilt krav i en straffesak vil for øvrig innebære et behov for at politiet får full tilgang til all relevant informasjon barnevernet, andre offentlige og private instanser har om barnet og foreldrene uten hinder av taushetsplikten. Dette vil være viktig for en mest mulig objektiv opplysning av straffesaken og en mulighet til å presentere en påstand overfor retten på et riktig grunnlag.

Forslag til lovendringer

§61, første ledd nr. 6 bør inkludere at retten også innhenter forklaringer og opplysninger fra politiet der det trengs. En skal være klar over at politiet kan ha viktig primærkjennskap til personer og hendelser, og selv om dette meldes til f.eks barnevernet vil det være et bedre vitneutsagn når den som har opplysninger nærmest mulig kilden er den som gir opplysningene.

Avslutning

Politiets Kriminalitetsforebyggende Forum er positiv til endringene som foreslås i barneloven og mulighetene som ligger her. Samtidig er det viktig å ha klart for seg at det for samfunnet også er viktig at det settes inn større kraft og tiltak før barn bli utsatt for vold og overgrep. PKF vil også peke på samværsforelderens rettsstilling og peke på at det også for dennes vedkommende er viktig å ha tydelige regler og muligheter for å omgjøre hvem som skal være bostedsforelder idet det naturligvis kan tenkes at den som i utgangspunktet er bostedsforelder kan komme til å utøve vold eller overgrep i fremtiden, eller få en partner/samboer/ektefelle som utøver volden eller overgrepet. Mange samværsforeldre i dag opplever å være «rettsløs» til tross for at det eksisterer et regelverk de kanskje kunne benyttet.

Det er avgjørende at både nærpolti og kommuner er systematiske i sitt arbeid for å avdekke atferd og forhold som kan føre til at barn blir utsatt for vold og overgrep slik at byggende, forebyggende og kriminalitetsforebyggende tiltak kan settes inn tidlig nok.

For Politiets Kriminalitetsforebyggende Forum

Ståle Årdal, leder

Politiets Kriminalitetsforebyggende Forum

Org.nr: 990 167 923

Adresse: PKF v/leder, Bråst Stubben 39, 2074 Eidsvoll Verk